

A. F. Tempelaar

Het MAB vóór 50 jaar

april 1936

Onder de titel 'De invloed van de rente op het economisch gebruik van kapitaal' bespreekt C. Verwey het hoofdstuk 'Wirtschaftlichkeit zinsloser Kapitalverwendung' van het in ons land onbekende boek 'Das soziale Problem' van Theodor Hertzka. De kern van het betoog betreft de conclusie, dat de rente de keuze van het doelmatigst gebruik van kapitaal in de weg staat. Voor kapitaalgoederen van grotere duurzaamheid moet - ceteris paribus - veel meer rente worden betaald dan voor kapitaalgoederen van geringere duurzaamheid. Als voorbeeld wordt uitgegaan van twee machines, te weten één van 100.000 geldeenheden, bijv. Kronen, welke in één jaar verbruikt is en een machine van Kr. 950.000, welke in 10 jaren verbruikt is. Beide machines besparen per tijdseenheid dezelfde hoeveelheid arbeidskrachten. Zou nu, volgens de schrijver, de producent het benodigde kapitaal zonder rentevergoeding kunnen verkrijgen, dan zou zijn persoonlijk belang geheel samengaan met de eisen van het - volkshuishoudelijk - zuiver economisch handelen. Hij zou een lichte voorkeur hebben voor de duurzaamste machine boven het telkenjare aanschaffen van het produktiemiddel van Kr. 100.000. Zou de duurzame machine goedkoper zijn, bijv. Kr. 800.000, dan zou het - ceteris paribus - verkwistend zijn jaarlijks een machine van Kr. 100.000 aan te schaffen. Bij een rentevergoeding wordt het echter spoedig onmogelijk aan de eisen van het zuiver economisch handelen te voldoen. Bij 8% rente vergt de annuïteit voor een lening van Kr. 950.000 een jaarbedrag van Kr. 142.000, terwijl bij een jaarlijkse aanschaffing slechts Kr. 108.000 behoeft te worden betaald. Dus zal de producent de machine met de kortste gebruiksduur moeten kiezen. Ook al zou de duurzame machine maar Kr. 800.000 kosten, dan nog zal de eenjarige de voorkeur houden. Het evenwichtspunt ligt namelijk bij 8% op Kr. 670.000. Hertzka concludeert dan ook dat - volkshuishoudelijk gezien - de rente tot kapitaalverkwisting leidt; liever 10×100.000 dan 1×800.000 . Verwey is het hiermede eens; hij verwondert zich erover dat de theorie van Hertzka in onze literatuur nog steeds niet een kritische beoordeling heeft ondervonden.

Een confrontatie tussen het privaathuishoudelijk rendabele en het volkshuishoudelijk doelmatige gebruik van kapitaal.

In de nummers april en mei 1936 gaat accountant W. N. de Blaey in op de vraag: 'In hoeverre is de accountant op grond van zijn opleiding in staat tot

beoordeling van bestuursdaden?' Beide delen worden thans door mij samengevat.

De Blaey constateert, dat door allerlei ontwikkelingen in de loop der jaren de bestuursdaden steeds ingewikkelder zijn geworden, waardoor toezichthoudende instanties (commissarissen, gedeputeerde staten enz.) hiertoe zelf niet alle meer in staat zijn. In steeds toenemende mate wordt de hulp van de accountant ingeroepen.

Aan opleiding, scholing en praktijkervaring worden hierdoor steeds hogere eisen gesteld. De Blaey brengt hulde aan mannen zoals Vollmer en Limperg die de opleiding van de accountant op wetenschappelijke basis hebben gebracht. Er wordt alles in het werk gesteld om de accountant in staat te stellen in de behoeften van de samenleving te voorzien.

De behoeften zijn uiteraard verschillend al naar gelang de accountant optreedt als orgaan van de bedrijfsleiding of als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer (dat wil zeggen 'vertrouwensman van al diegenen, die belang hebben bij de private of publieke huishouding, uit welke hoofde dan ook'. Deze - ongewone - toevoeging (van De Blaey) klinkt alles-omvattend, maar in die dagen omvatte het maatschappelijk verkeer niet veel meer dan de kring van aandeelhouders, banken en grote crediteuren. Werknemers, de omgeving, respectievelijk het milieu in het algemeen behoorden niet tot de kring van belanghebbenden. Die verbreedde zich geleidelijk in de jaren zestig en zeventig, ook buiten het gebied van de direct financieel-geïnteresseerden. De titel vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer suggereert thans bij niet-vakgenoten meer vertrouwen dan Limperg beoogde en de accountants bedoelen. Dit leidt tegenwoordig tot vervelende misverstanden; de titel heeft zichzelf overleefd! -AFT.)

Treedt de accountant op als orgaan van de bedrijfsleiding, dan raakt - volgens de schrijver - het toezicht van de accountant 'het bestuur tot in de kleinste bijzonderheden'. Als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer gaat het om de vraag of de rekening en verantwoording over het bestuur juist is weergegeven, waarbij het volgens De Blaey speciaal gaat 'om de vraag of door bestuursdaden geen belangen zijn of kunnen worden geschaad'. Om die taak te kunnen uitvoeren worden zeer hoge technische eisen aan de accountant gesteld. De Blaey noemt de volgende:

1. De zorg voor de juiste waarneming der bestuursdaden (onder andere maatregelen treffen om tot een goede interne controle te komen; toetsing van de formele en van de materiële juistheid).
2. Het controleren of de bestuursdaden op de juiste wijze zijn geregistreerd.
3. De beoordeling van de geregistreeerde gegevens (hiervoor zijn maatstaven nodig; de accountant moet vaktechnisch in staat zijn deze zelf - of met hulp van deskundigen - vast te stellen en te hanteren).

Met betrekking tot de noodzakelijke opleiding meent de schrijver, dat de modern georiënteerde accountant zich in steeds meerdere mate zal moeten toeleggen op de toepassing der bedrijfseconomie en op die der statistiek om in zijn functie van onafhankelijk beoordelaar van bestuursdaden te

slagen. Docenten voor accountancy moeten de vakken inrichtingsleer en controleleer zodanig uitbouwen, dat ze gelijke tred houden met de ontwikkeling van de bedrijfseconomie en de statistiek.

De Blaey geeft vervolgens enkele praktische voorbeelden ter zake van de personeelsformatie (inclusief de lonen en salarissen), de voorraadpolitiek en het exploiteren van een eigen reparatie-afdeling voor auto's van het bedrijf. Hij gaat hierbij tot 'in de kleinste bijzonderheden' te werk (zie boven - AFT). Het gaat daarbij niet alleen om de ist-positie, doch evenzeer om de vraag of de kosten, respectievelijk de positie in die omvang economisch wel verantwoord zijn. Of bijv. het eigen reparatiewerk niet beter kan worden uitbesteed.

Men zou bij dit alles denken, dat het om specifieke adviesopdrachten gaat, ten behoeve van de leiding. Opmerkelijk is het echter, dat de schrijver op verschillende plaatsen in het artikel zegt, dat zijn onderwerp voor het overgrote deel betrekking heeft op de *controleerende functie*. Ook bij de voorbeelden beroept hij zich er op, dat volgens de controleleer moet worden nagegaan of de kosten *rationeel zijn*.

Il faut juger les écrits d'après leur date! In dat licht bezien moet er van het artikel een stimulans zijn uitgegaan voor een gedegen opleiding en scholing. Aan het einde van zijn betoog maant de schrijver wel tot voorzichtigheid. De accountant dient te bedenken, dat la critique est aisée, mais l'art est difficile. Men hoede zich, aldus de schrijver, voor de conclusie, dat de accountant qualitate qua bestuurscapaciteiten bezit. Mits hij naast de controleerende functie de adviserende in een omvang van betekenis uitoefent, kan hij op deze wijze, mits hij aanleg daartoe heeft, wel bestuurscapaciteiten krijgen. Hij zal zich altijd bewust moeten zijn, dat de bestuurder altijd vóóraf moet wikken en besluiten en de accountant rustig kan analyseren wat er gebeurd is. De accountant 'velle eerst een oordeel na nauwgezette overweging, den bestuurder in staat gesteld hebbende zijn bestuursdaad toe te lichten'.

Tenslotte is het opmerkelijk, dat de schrijver de indruk geeft, dat de accountant als vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer bij irrationele bedrijfsvoering via de accountantsverklaring kritiek dient uit te oefenen. Wel beperkt De Blaey deze gedachte ergens in het artikel tot 'abnormale gevallen', maar de rest van het artikel ademt deze beperking niet. Hij is van mening, dat van de mogelijkheid om kritiek te openbaren een preventieve werking uitgaat.

Een merkwaardig artikel. Even merkwaardig is het mijns inziens dat er - althans in deze jaargang - geen commentaar wordt gegeven.

Ook de accountant zoekt altijd
... en nu komt mijn groote bezwaar
hij zoekt naar de fouten van zijn medemenschen,
hun slordigheden, hun tekortkomingen, hun misgrepen.
Hij zoekt naar alle akelige dingen, die we hebben
en hij vindt ze bovendien ook nog met
mathematische zekerheid.
Dat vergeef ik den accountant niet.

Melis Stoke

(uit 'In den Spiegel'
Een poging tot verklaring van
het verschijnsel ACCOUNTANT)
(Gedenkboek NIVA 1895 - 1935)